

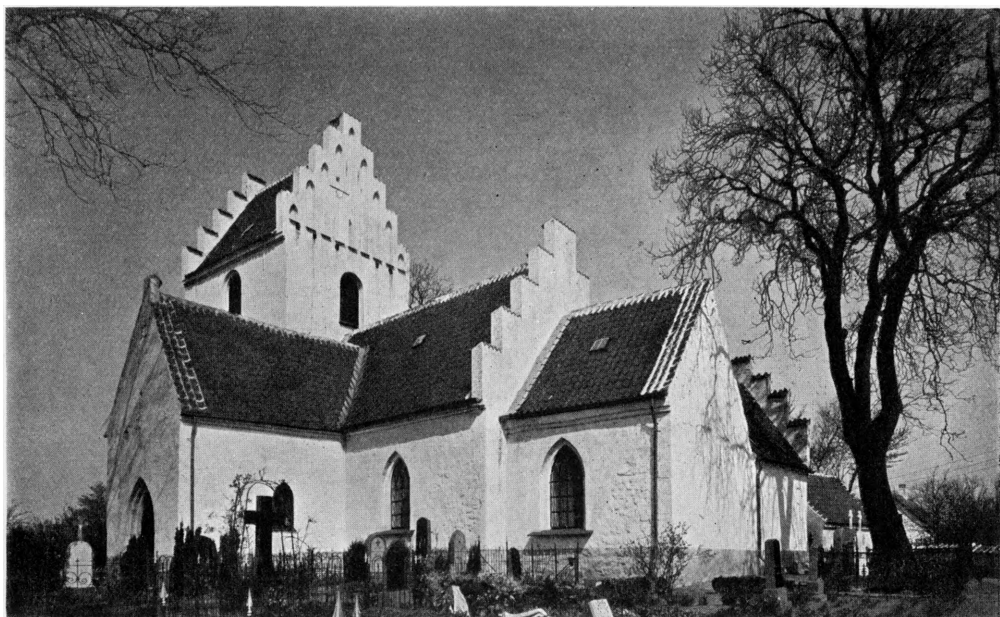

Fig. 1. Flakkebjerg. Ydre, set fra Sydøst.

V. H. 1931

FLAKKEBJERG KIRKE

VESTER FLAKKEBJERG HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Høve, havde i Følge Roskildebispens Jordebog o. 1370 en halv Plovs Land og svarede da 2 Mark.¹ 1606 nævnes, at Jus patronatus tilhører Kronen,² men i Slutningen af 1600'erne købtes den af Admiral Bielke til Basnæs, og kom sammen med dette Gods til Holsteinborg.³ Herfra overgik Kirken til Selveje 1. Jan. 1917. Byen har givet Navn til Herredet, men allerede 1259 holdtes Herredstinget dog i Ting-Jellinge (S. 867). I 1631 blev Herredet i gejstlig Henseende delt i Vester og Øster Flakkebjerg Herred.

Kirken ligger paa en flad Højning midt i Byen. Kirkegaarden er udvidet mod Øst og hegnes af nye Mure. Af et øde Sted, som *†Kirkeladen* havde staaet paa, blev der 1668 (Rgsk.) betalt 12 Skilling i Landgilde.

Bygningen bestaar af romansk Kor og Skib, samt fem Tilbygninger, de tre gotiske: Sakristi, Vesttaarn og Vaabenhus foran Syddøren, de to moderne: et Nordkapel og et Ligkapel ved Taarnets Nordside.

Den *romanske Kirke*, Kor og Skib, der er af ganske usædvanlig skæv Grundplan, er bevaret i hele sin oprindelige Udstrækning. Materialet er raa og kløvet *Kamp* med veltilhugne Hjørnekvadere. Skibets romanske Murhøjde er o. 4,15 m over det nuværende Terræn øst for Vaabenhuset. Den oprindelige Behandling af Ydermurene kan ikke mere ses, men indvendig har Væggene haft et jævnt, men meget grovt Pudslag, hvorpaa Spor af Hvidtning ældre end Hvælvene,

paa Triumfvæggen med Malerier (sml. S. 804). Begge de oprindelige Døre er forsvundne ved Gennembrydningen af Arkader til Tilbygningerne. Af de romanske Vinduer skimtes et tilmuret Østvindue (indvendig maaske kun blændet, men helt dækket af Altertavlen), og et Nordvindue staar indvendig i Koret som en lav og dyb Niche, 103 × 72 cm i indre Murflugt, 64 × 28 cm i Lysningen, hvor den gamle Træ-Karm sidder velbevaret. Af Skibets Vinduer ses ingen Spor mere. Derimod er den gamle Korbue i Behold, 3,25 m høj; Kragbaandene af er tilhuggen Granit med skraa Underkant og derover (i Nord) en lille Rundstav. Kragbaandene sidder i ulige Højde, og Buens Sider er ført meget skraat igennem Triumfmuren, saaledes at den søndre Sides Flugtlinje rammer Skibets sydvestre Hjørne. De lave, romanske Gavle er kun tildels bevarede. Triumfgavlens Vestsider har Aftryk af en Skraastiver til det romanske Tagværk.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. Den tidligste Ændring af den romanske Kirke er uden Tvivl *Overhvelvningen af Koret*, der maa henføres til senest første Halvdel af 1400'erne (sml. Sludstrup Kirke, S. 692 f.). Hvælvet har Rundstave langs Kappekanterne og store, falsede Hjørnepiller med omløbende, smukt profilerede Kragbaand dannet af Formsten: foroven en Skraakantgesims, forneden, med et glat Skiftes Mellemrum, en Rundstav af Skiftehøjde. De Helsten brede Overribber af Sten paa Kant og den store Topkvadrat paa Oversiden kunde se ud til at være senere paamurede. *Skibets to Hvælvingsfag* er noget yngre, af almindelig sengotisk Karakter fra Middelalderens sidste Aarhundrede. Mellemgjorden er kun Halvsten bred, ligesom Ribberne, og forløber i Vederlagshøjde sammen med disse i Skjoldbuernes Pillefremspring. Hvælvene har Halvstens Overribber med Trinsten tildels af Bindere. Samtidig med Overhvelvningen har Mure og Gavle faaet en mindre Forhøjelse; Korgavlen har glatte Kamme, medens Skibets Østgavl har moderne Kamtakker.

De tre gotiske Tilbygninger maa være fra omtrent samme Tid (o. 1500), men de er for ufuldstændigt bevaret, til at de nærmere kan tidsfæstes. De er fortrinsvis af Munkesten, dog med en Del Kamp i Murene. *Sakristiet* har ny Yderdør og Vestvindue, og ogsaa Døren til Koret er ny, men i Østmuren skimtes et oprindeligt, vistnok fladbuet Vindue, og Sakristiet har Kirkens eneste bevarede middelalderlige Gavldekoration med syv Kamtakker og seks fladbuede, noget ulige brede Højblændinger (ingen under Toptinden). Det Indre har fladt Bjælkeloft og i Vestvæggen en fladbuet Niche.

Taarnets Underrum har spidsbuede Spareblændinger og en bred, spidsbuet, til begge Sider falset Aabning ind mod Kirken, brudt i den gamle Vestgavl. Vinduerne er nye, men Rummet dækkes af et samtidigt Krydshvælv med Kvartstens Ribber og Halvstens Overribber med Trinsten af Bindere. Opgangen til de øvre Stokværk er ad et samtidigt Trappehus paa Nordsiden,

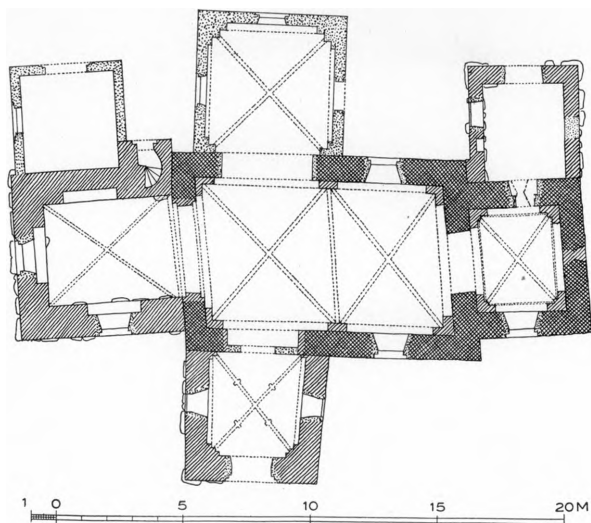

Fig. 2. Flakkebjerg. Plan. 1:300. Maalt af Arne Nystrom 1928.

et Halvtagshus af almindelig sengotisk Karakter med fladbuede Døre; Spindelen er forneden som sædvanlig rund, men paa det øverste Stykke firkantet. Mellemstokværket har nyt Vestvindue og over den gamle Vestgavl en stor, spidsbuet Blændings- eller Aflastningsbue af Rummets Bredde; derimod findes ingen Spareblændinger i de andre Sider. I Klokestokværket et enkelt, rundbuet Glamlul til hver Side, men kun det nordre er gammelt. Af Gavlene har den østre en spidsbuet Højblænding under hver af de ni Kamtakker, men deres øvre Del er nymuret; den glatte Vestgavl er helt nymuret.

Vaabenhuset, i hvis Mure findes mere Kamp end Munkesten, er vistnok et oprindeligt Kapel, idet det har en gammel, spidsbuet Arkade ind til Skibet, hvori i ny Tid er indsat Blændingsmur og Dør. Yderdøren, Vinduer og den glatte Gavl er nye, men Rummet dækkes af en middelalderlig og vistnok oprindelig Hvælving, der har Kvartstens Ribber med Tværsten, men ingen Overribber. Kapperne har vanskelig kunnet lægges direkte paa Kampestensmurene, og der er derfor muret Halvstens Skjoldbuer undtagen mod Skibet.

I ny Tid har Kirken faaet to Tilbygninger, idet der o. 1900 ved Skibets Nordside er opført et stort *Kapel* af moderne Munkesten og o. 1925 et *Ligkapel* af smaa Sten paa Taarnets Nordside, vest for Trappehuset. Kapellet har bred, spidsbuet Arkade mod Skibet og en Krydshvælving, hvor Korets smukke Piller er benyttet som Forbillede.

Alle *Tagværkerne* er nye.

Det gamle Murværk er paa talrige Steder repareret med smaa, moderne Sten, og Kirken har faaet nye, spidsbuede Vinduer med Støbejernsstel. Den er nu hvidtet og hængt med Vingetegl, paa nogle af Kamtakkerne dog Munketegl.

KALKMALERIER

Paa Triumfvæggen ses over Hvælvene Spor af stærkt blegede Kalkmalier, malet paa Hvidtekalk. De synes at være fra højgotisk Tid (o. 1300). Umideldbart under Loftsbjælken har løbet en nu helt udslettet Frise mellem to vandrette, rødbrune Baand. Herunder ses det øverste af en Række Figurer med Glorier, sandsynligvis Apostle, der med sammenlagte Hænder vender sig mod Midten, hvor Kristus maa antages at have været fremstillet over Korbuens Top.

INVENTAR

Altartavlen (Fig. 3), paa nyt Alterbord, er i Høj-Renaissance, af lignende Type som Tavlen fra 1614 i Øster Egede⁴, og sikkert et Arbejde af samme Næstved-Snedker. Det store Midtfelt flankeres af fritstaaende, joniske Søjler, hvilende paa Postamentknægte med Løvemasker; iøvrigt beherskes Ornametikken af Kasetteværk. Det oprindelige Topstykke er forsvundet. Storfeltets Træplade har bevaret sin oprindelige Bemaling, foroven Fader Vor og Nadverordene (med forgyldt Fraktur), forneden et lille Nadverbillede; Baldakinen over Kristus er malet, som om den er ophængt i den øvre Indskrift. I Postamentfeitet: Slutningsordene efter Nadveren (»Den korsfæstede og opstandne Jesus Kristus, som nu har spiset eder med sit hellige Legem og Blod...«), med gul Fraktur. Tavlen er nu mørkebrun med hvide Søjleskafter og lidt gult. Ældre Farver spores derunder.

Den gamle katolske *†Altartavle* fandtes endnu 1755, men »indeholdt intet rart og mærkværdigt«; den har i Følge Löffler tilhørt »den sildig-papistiske Tid« og fremstillede Nedtageisen af Korset; enkelte * *Figurer*, Kristus og Josef af Arimathæa, fandtes (1884) paa Gaarden syd for Kirken; de blev 1931 overladt Nationalmuseet.

Altersølv. Kalk, 21 cm høj, sikkert samtidig med Disken, med sekstunget Fod og Fodplade, hvorpaa to indslaaede Mærker (sml. Oversigt); paa en af Fodtungerne er graveret et Krucifiks. Sekskantet Skaft med graverede Blade, de fleste med lodret Midtribbe, enkelte med to eller fire Treblade; flad Knop, med seks og seks Blade med graveret Stavværk, og seks Rudetoppe; disse har paa sort Bund en Majuskelindskrift (der skal læses venstre om): »MARIA IS« (d. v. s. Jesus). Kummen er af kbh. Prøvesølv fra Begyndelsen af 1800'erne; Mestermærke (vistnok Olrik 35). *Disk*, med graveret Cirkelkors paa riflet Bund, og paa Kanten graverede Versaler mellem to Dobbeltlinjer: »Her Per Persen Kaplan to Flackber Kirke Hans Paske Kirwere Niels Otersen Kirkewere

V. H. 1981

Fig. 3. Flakkebjerg. Altertavle (S. 804).

V. H. 1931

Fig. 4. Prædikestol 1584 (S. 805).

i same Ste«; over Linjen er tilføjet Aarstallet 1551. Ved Cirkelkorset skimtes to utydelige Mestermærker (?). Kantningen er nyere. Tvm. 16,6 cm.

Alterstager, 39 cm høje, med rund, foldet Fod- og Lyseskaal, rundt Skaft og svagt profileret Knop. Alle Overgange er udviskede. Vistnok fra 1500'erne.

Alterkrucifiks, fra o. 1700, ialt 53 cm høj. Figuren er af Elfenben, 25,5 cm høj; Korset af Ibenholt; paa Fodstykket, som er af samme Materiale, er anbragt en Hovedskal af Elfenben.

Font, af Granit, romansk, af een Sten (svarende til Lundforlund S. 706). Den cylindriske Kumme, 64 cm i Tvm., har en svag øvre Tovstav lidt under Randen og derunder tretten svagt fordybede, nærmest fladrundbuede Felter; tovsnoet Skaftvulst. Kummen er udmuret, og Foden dækkes af Cement.

Fad af Messing, nyt, glat. †Fad med Bebudelsen omgivet af Hjorte og Majuskelring⁵, omtalt 1832. *Kande* af Tin, fra 1800—50.

Prædikestol (Fig. 4) i Ung-Renaissance fra 1584. Den lille Stol bestaar af seks Fag, hvoraf det ene vender ind mod Væggen, medens de to danner oprindelige Opgangsfag, og adskilles ved hjørnebøjede, toskanske Pilastre (dog ikke ved Opgangsfagene). Storfelternes rundbuede, tungede Arkader har Pi-

lastre med fordybet Felt. De tre øvre Smalfelter har reliefskaaret Akantus-Bladværk, medens de to Opgangsfelter har latinske Skriftsteder med Relief-versaler: »Si quis dilicit me sermonem meum servabit Joh. 14« (»Hvis nogen elsker mig, vil han holde mit Ord«); »Qvi vos audit me audit et qvi vos spernit me spernit Lucæ 10« (»Den, som hører Eder, hører mig, og den, som foragter Eder, foragter mig«). Stolens Underdel og Opgang er nye. Under nyere Egemaling spores ældre, malede Ornamentter i Portalfelterne. 1820 var her »de fire Evangelister afskildrede i fuld Corpus.«⁶ Den samtidige, syvsidede Himmel har paa Undersiden en reliefskaaret Roset, hvorfra der udgaar Revler; paa Frisen staar et reliefskaaret, latinsk Skriftsted: »Mat 9 rogate dominum messis ut extradat operarios in messem suam« (»Matth. 9. Beder Høstens Herre, at han vil sende Arbejdere ud til sin Høst«); 1820 læstes endvidere Aarstallet 1284 (Fejl for 1584) samt Bogstaverne P I L I (sml. †Stoleværk og †Dør)⁶. Topstykkerne er nye. Nyere Egemaling, gult og blaat. Paa Prædikestolen sidder en gammel *Lysearm* af Jern til tre Lys.

Stoleværket er nygotisk (1843, 1847—48, Kaldsbog). Degnestolen fornyet 1860 (Kaldsbog). Paa det tidligere †*Stoleværk* stod (1820) »med store udhugne Romer-Bogstaver: Jeg vil lære Eder Herrens Frøgt. Bevar din Tunge fra Ondt, og dine Læber, at de ikke tale Falskt. Ulykke skal slaæ dend Ugudelige«. Paa »den sidste« Stol var et Jesusmonogram samt Versaler: »Per Ipsø(n) lod gør[e] i Ære«. ⁷

Paa den stærkt ødelagte †*Sakristidør* stod (1884) Præstens og Kirkeværgernes (?) Bogstaver: PC W (Peder Christensen Winther, død o. 1609), P I (sml. †Stoleværk), N K og Aarstallet 1591.

†*Sejerværk* omtalt 1661 (Rgsk.).

Klokker. 1) 1495. Minuskler mellem Dobbeltlinjer: »Anno Domini duserit cccc in deme xcv iar wart desse Klokke gahten« (»I Herrens Aar Tusind fire Hundrede i det 95. Aar blev denne Klokke støbt«). Tvm. 105 cm (Uldall 109).

2) 1611. Versaler mellem tredobbelte Linjer og Bueslagsfriser med Korsblomst og Grenifyld: »In te Domine speravi; non confundar in æternum. Borchardt Gelgiesser m[e] f[ecit] Ao 1611« (»Til Dig, Herre, har jeg sat min Lid; lad mig aldrig i Evighed skuffes. Borchardt Gelgiesser gjorde mig Aar 1611«). Tvm. 94 cm.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—01 (RA). — Kaldsbog 1802—39, 1839—1921 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA). Museumsindberetning af J. B. Løffler 1884. Redigeret af P. N. og V. H. 1931.

Høyens Notebog XII. 1832. S. 23, 68 (NM). Seyer Mahling Beyer: Topographie over

